

способны влиять на уровень коррупции (относится завуалировано толерантно к ней или искоренять).

Ключевые слова: политическая коррупция, политические институты, методология, неинституционализм.

Kushnarev I. Methodological Basis of Modern Political studies of Political Corruption

In the article, new institutionalism is defined as an optimal methodology for investigating the problems of political corruption. It is proved that the functional apparatus of the methodology of new institutionalism can be used to study informal institutions, corruption processes, institutional conflicts, etc. Attention is paid to the flexibility of new institutionalism, the ability of its instruments to study dynamic, changing processes. It is emphasized that political corruption inevitably leads to informal institutionalization, degradation of state institutions. Two-way communication is proved: political corruption influences the activities of political institutions, and political institutions are able to influence the level of corruption (refers to the veiled tolerant to it or eradicated).

Keywords: political corruption, political institutions, methodology, new institutionalism.

УДК 316.48

М'якушко Н. С.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглядаються теоретичні засади соціальної політики в умовах глобалізації. Аналізуються поняття соціальна держава, соціальна політика та соціальна справедливість з точки зору науки та масової свідомості. Досліджується зв'язок понять соціальна держава, соціальна справедливість і соціально-політичний маркетинг у соціальних державах. Визначається роль соціальної політики як стратегії соціально-політичного маркетингу у функціонуванні сучасних соціальних держав. Аналізуються особливості соціально-політичного маркетингу в формуванні соціальної політики та соціальної держави в умовах глобалізації. Розглядаються моделі соціальної політики держави в умовах глобалізації.

Ключові слова: соціальна справедливість, соціальна держава, глобальна соціальна держава, глобальне інформаційне суспільство, соціальна політика, модель соціальної політики.

Об'єктом дослідження даної статті є соціальна політика держави в умовах формування правової, соціальної, демократичної держави. Предметом дослідження – особливості здійснення соціальної політики держави в умовах формування глобального соціального суспільства та глобального інформаційного суспільства.

Метою дослідження є виявлення змісту, сутності і моделей здійснення соціальної політики держави та основних чинників, які впливають на здійснення соціальної політики держави в умовах формування глобальної соціальної держави та глобального інформаційного суспільства.

Для досягнення вказаної вище мети дослідження, на нашу думку, потрібно вирішити наступні наукові завдання:

1. Вивчити теоретико-методологічні засади дослідження соціальної політики держави в умовах формування глобальної соціальної держави та глобального інформаційного суспільства.

2. Виокремити провідні сучасні тенденції та умови, що визначають зміст і сутність соціальної політики держави у взаємодії зі структурами громадянського суспільства.

3. Дослідити основні чинники, які впливають на формування соціальної політики держави в умовах глобалізації та регіоналізації.

4. З'ясувати особливості впливу на соціальну політику держави структур новостворюваних глобальної соціальної держави та глобального громадянського суспільства.

Теоретичною основою дослідження є теоретико-методологічна база системи політичних наук, зокрема, теорії та історії політичної науки, порівняльної політології, політичної філософії, політичної соціології, політичного права.

Методологічною основою дослідження є дослідження детермінант формування соціальної політики держави в якості індикаторів функціонування політичної системи в умовах формування глобальної соціальної держави та глобального інформаційного суспільства

Дослідження специфіки формування та особливостей реалізації соціальної політики держави в сучасних умовах вимагають, насамперед, визначення теоретико-методологічних засад соціальної політики і таких основних категорій соціальної сфери суспільства як соціальна політика, об'єкт і суб'єкт соціальної політики, типологія і функції соціальної політики, основні принципи соціальної політики тощо.

В цьому контексті відзначимо, що соціальну політику розуміють як систему цілей і засобів їх досягнення політичними і державними інститутами з регулювання соціальної сфери суспільства, соціальних відносин відповідно до сукупності політичних установок, принципів, рішень та ідей, спрямованих на задоволення соціальних інтересів і потреб особистостей, соціальних груп, класів та ін. [3].

Сутність соціальної політики держави в сучасній українській науковій літературі, на нашу думку, вивчено недостатньо широко, що пов'язано з принципово іншим розумінням соціальної політики в умовах функціонування політичних режимів країн з ринковою економікою і країн так званого «реального соціалізму».

Під останніми розуміють СРСР та країни так званого соціалістичного табору, котрі існували в період після другої світової війни – до періоду розпаду соціалістичної системи, створення Нових незалежних держав (які вийшли зі складу колишнього СРСР) та переходу новостворених на уламках СРСР країн та колишніх сателітів Радянського Союзу з Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) на рейки будівництва капіталістичних економік із «соціальним обличчям».

Соціальні перетворення, пов'язані з капіталістичним будівництвом в центральних та східно-європейських країнах, яка виникла після розвалу так званого соціалістичного табору, визначила й необхідність і прагнення вчених з цих країн досліджувати феномени соціальної держави та соціальної політики.

Об'єктом соціальної політики держави, зазвичай, вважають суспільство, соціальні групи та окремих індивідів, які можуть бути водночас, і носіями, і суб'єктами соціальної політики.

Серед найважливіших функцій власне соціальної держави виокремлюють наступні функції: формулювання мети і завдань соціального розвитку суспільства, законотворчу діяльність у соціальній сфері суспільства, забезпечення соціальної політики відповідними фінансово-економічними ресурсами та організаційно-управлінською підтримкою (соціально-політичним менеджментом та маркетингом).

Головною метою соціальної політики держави вважають укладання та регулювання відносин між суспільством та індивідами шляхом встановлення та регулювання відносин між індивідами та соціальними групами, до яких належать індивіди.

Між державою та індивідами не обов'язково має бути соціальний посередник у вигляді соціальної групи. Втім, використання структур громадянського суспільства для здійснення соціальних зв'язків між державою та громадянами значно розширює регулятивні можливості такої діяльній соціальної комунікації, підвищує рівень соціального захисту громадян, індивідуалізує такі соціальні зв'язки і підвищує адаптивні можливості системи соціальної безпеки.

Традиційно в суспільних науках прийнято вважати, що суб'єктами соціальної політики неодмінно мають виступати спеціалізовані установи і організації держави, які реалізують соціальну функцію останньої [3].

Але формування і розвиток структур громадянського суспільства значно розширило перелік суб'єктів соціальної політики за рахунок недержавних (неурядових) громадських організацій (корпорацій, підприємств, профспілок, релігійних, благодійних міжнародних та національних організацій), які здатні здійснювати функції соціальної політики у суспільстві.

Ключовою функцією соціальної політики держави є її захисна функція, яка повинна гарантувати людям певний прожитковий мінімум - через встановлення державою мінімальної заробітної платні, пенсій, стипендій, адресної соціальної допомоги, забезпечення ефективної діяльності систем охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності.

Соціальна політика здійснюється через систему політичного права, зокрема, через розробку і ухвалення законодавчих актів (законів, указів президента, постанов уряду) і затвердження цільових соціальних програм, які мають розроблятися органами державної влади за участі представників громадянськості та експертного середовища у сфері соціального захисту громадян.

Ефективність соціальної політики будь-якої держави є основою і гарантом стабільного функціонування політичної системи суспільства. А сама соціальна політика є основою і найважливішим елементом будівництва сучасної соціальної держави.

В основі будь-якої соціальної політики лежать певні ідеологічні засади, зокрема, принцип соціальної справедливості (як його розуміють в даному суспільстві і на даному історичному етапі розвитку), що виступає вагомим показником ефективності соціального розвитку суспільства і складає основи базового соціального ідеалу суспільства. Вказані ідеологічні засади соціальної політики реалізуються через систему соціального права, створену в наслідок ухвалення відповідних законів, постанов уряду, указів президента та відповідних структур соціальних служб держави і громадянського суспільства.

Всі перераховані вище проблеми тією чи іншою мірою досліджувалися в наукових працях О. Агаркова, В. Бабкіна, Д. Белла, Д. Боулдінга, М. Волзера, М. Вольцера, Р. Дарендорфа, В. Зауера, В. Кімліка, М. Коноха, Є. Лукашової, Р. Нозіка, П. Розенваллона, Дж. Ролза, В. Скуратівського, Г. Соловей, Л. Щеннікової [5; 6; 9; 10; 12; 14; 16; 17; 19].

Наприклад, М. Конох вважає, що питання соціальної справедливості тісно пов'язані з визначенням і тлумаченням загальної категорії справедливості та розумінням змісту спеціальної категорії соціальної справедливості [6], а Є. Лукашова стверджує, що соціальна держава є соціально справедливою державою [7].

Своєю чергою, Г. Соловей виокремлює в даному контексті два основних підходи до розуміння власне терміну соціальної справедливості:

- партикуляристський, який визначає моральні нормативи політичної та соціальної поведінки для конкретних громадян певної держави (Дж. Ролз, В. Кімлік, А. Макінтайр, Р. Нозік, М. Волцер);
- універсалістський, який тлумачить вказану соціальну проблематику в контексті комунікаційної практичної філософії, суб'єктом якої виступає людство (К. Апель, В. Кульман, Д. Бюлер, Ю. Габермас) [17].

Дж. Ролз також переконаний, що в соціально справедливому суспільстві повинні бути встановлені рівні права і свободи для всіх без винятку громадян. Ці права і свободи повинні бути гарантовані державою і не повинні бути предметом політичного торгу. Він вважає, що всі люди не є рівними за своїми розумовими та фізичними здібностями, соціальним та економічним статусом, але це не повинно перешкоджати розвитку суспільства як цілісності і повинно гарантувати відкритість будь-яких посад для всіх громадян [11].

Поняття соціальної справедливості у тлумаченні дослідника Р. Нозіка розкривається через реалізацію в певному суспільстві права власності і теорію майнової справедливості. Він вважає, що статок справедливо належить тій чи іншій особі, якщо це здійснюється на правовій основі згідно з принципами справедливості у придбанні та в передачі майна або

згідно з принципом «виправлення несправедливості», який на правових засадах реалізується соціальною державою [9].

А. М. Волзер вважає, що держава повинна забезпечити правовий захист і гідне життя своїм громадянам. Держава має забезпечити гідність громадян, а громадяни – гідність держави [5].

Таким чином, поняття соціальної справедливості пов'язане з розподілом і перерозподілом у певному суспільстві різних соціальних благ, регулюванням державою соціально-економічних відносин, забезпеченням основних прав і свобод людини, соціальним захистом громадян.

На основі принципу соціальної справедливості виокремлюють відповідні соціальні права, які повинна забезпечувати громадянам демократична соціально-правова держава:

- участь індивіда у політиці та економіці;
- діяльність правових інститутів, котрі охороняють право на життя, свободу, власність;
- функціонування соціальних систем: економічної, освітньої, соціального забезпечення.

Все це, на думку Г. Цахера, потребує формулювання основних принципів діяльності правової, демократичної, соціальної держави:

- соціальної солідарності;
- субсидіарності;
- справедливого розподілу благ на основі врахування кількості та якості виконаної праці;
- здійснення глобальної та спеціальної соціальної політики;
- поліпшення умов праці та життя громадян;
- соціальне страхування;
- забезпечення зайнятості та соціальне партнерство.

Відповідно до основних принципів діяльності соціальної держави він виокремлює її основні завдання:

- забезпечення ринкових можливостей і реалізація права індивідів на частину суспільного добробуту шляхом справедливого розподілу прибутків і майна;
- зниження небажаної ринково обумовленої диференціації на знедолених та заможних;
- забезпечення свободи, справедливості, розвитку особистості, поваги до гідності особи, активної участі людей у суспільному житті;
- вдосконалення соціальної політики та правових механізмів, які забезпечують основні соціальні права і сприяють розширенню мережі соціального забезпечення [11].

Сприяючи реалізації принципу соціальної справедливості в соціально-правовій державі, на думку О. Агаркова, можна використанням методів соціально-політичного маркетингу:

- соціально-економічного регулювання економічних процесів;
- забезпечення політичних прав і свобод громадян, зокрема, участі у виборах, референдумах, мітингах, забезпечення свободи слова та діяльності ЗМІ;
- забезпечення конституційно передбачених соціальних гарантій, соціальних пільг і послуг, що виходять з реальних можливостей їхнього задоволення органами державного управління [1; 2].

Відповідно до існування двох найбільш поширених моделей соціальних держав (ліберальної та соціал-демократичної) О. Агарков пропонує розглядати суспільно-політичні процеси функціонування соціальної держави в контексті реалізації технологій і методів соціально-політичного маркетингу, який розглядається ним як технологія управлінської діяльності держави, спрямована на задоволення потреб та узгодження інтересів соціальних груп, забезпечення громадян суспільними благами, здійснення справедливого розподілу матеріальних і нематеріальних ресурсів для досягнення справедливості, солідарності і стабільності в суспільстві [2].

Функціонування соціальних держав в сучасних умовах неможливе без застосування спеціальних технологій соціально-політичного менеджменту і маркетингу, які є ознакою та

інструментом соціальних ознак сучасної держави на основі забезпечення принципів соціальної справедливості, гарантування високого рівня життя, розвитку соціальних структур.

Принцип соціальної справедливості є основою соціального партнерства між державою і громадянами, суб'єктами і об'єктами ринку з метою підвищення рівня життя та соціального захисту громадян. Своєю чергою, соціальна політика визначає: зміст і рівень соціальності держави, взаємодію структур держави і громадянського суспільства, соціально-правові відносини у суспільстві.

На думку дослідника Б. Ракитського, потрібно розглядати соціальну політику як специфічні соціальні відносини певних соціальних груп в контексті збереження і зміни соціального стану населення (класів, прошарків, соціальних, соціально-демографічних, соціально-професійних груп, національних, релігійних та інших соціальних спільнот) [7].

А. Сіленко, визначає сутність соціальної політики як:

- мистецтво поєднання людських інтересів, інтересів індивідів і держави, різного рівня людських спільнот, груп у сфері соціальних відносин;
- систему взаємодії державної влади, недержавних структур і особистості щодо життєзабезпечення та розвитку людини [14; 15].

Г. Соловей держави вбачає під соціальною політикою спільну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування та суспільних інститутів, яка спрямована на гармонізацію інтересів соціальних груп та територіальних спільнот у сфері виробництва, розподілу і споживання благ, що сприяє узгодженню інтересів цих груп з інтересами людей та стратегічними цілями суспільства [17].

Таким чином, соціальна політика розглядається переважно більшістю дослідників як суспільний феномен, інтегруючий наступні чинники: соціальні відносини та процеси життєдіяльності соціуму, що впливають на формування соціальних цінностей, соціальну безпеку людини, задоволення соціальних потреб та інтересів громадян,

Головним завданням соціальної політики, на думку вчених, вважається забезпечення стабільного і ефективного функціонування політичної системи суспільства в контексті координації функціонування всіх елементів соціальної системи, гармонізації суспільної діяльності суб'єктів соціальної політики, збалансованої роботи соціально-політичних інститутів держави.

Отже, цілком логічно, що соціальна політика розглядається як політика, спрямована на узгоджене функціонування економічної, політичної та соціальної сфер суспільства в контексті збалансованого функціонування держави, ринку і громадянського суспільства - з гарантованим рівнем соціальної безпеки та соціального захисту громадян.

Соціальні держави, які об'єднує високий рівень життя громадян і ефективна соціальна політика, на думку Г. Віленського і Ч. Лебо [5; 6] можуть бути реалізовані через наступні моделі соціальної політики:

- інституціональну, яка передбачає перерозподіл матеріальних благ переважно на державному рівні – з мінімізацією ролі громадянського суспільства;
- залишкову, яка передбачає надання державної допомоги – за сприяння інститутів громадянського суспільства – лише у випадках неспроможності індивіда вирішити свої соціальні проблеми самотужки.

Таким чином, ми можемо розглядати соціальну політику як політику, спрямовану на скоординоване функціонування економічної, політичної та соціальної сфер суспільства із збалансованим спільним функціонуванням держави, ринку і громадянського суспільства на основі гарантування належного рівня соціального захисту та соціальної безпеки громадян.

Соціальна політика, як така, визначає зміст і рівень соціальності держави, детермінує характер взаємодії держави і громадянського суспільства, формулює правові, політичні, комунікаційні та соціальні взаємини економіки і людини.

Відтак, формування основних засад соціально-правової держави в умовах глобалізації потребує використання теоретико-методологічного та науково-практичного апарату

соціально-політичного маркетингу, який сприяє формуванню основних рис соціальності держави. Отже, виникає нагальна потреба дослідження сутності соціальної політики та її зв'язок з ринковою за своїм змістом наукою, яка отримала назву соціально-політичного маркетингу і котра входить до системи наук під назвою політичної праксеології.

Концепція соціальної держави відображається у конституційних положеннях та чинному законодавстві України. Конституція України декларує, що Україна є правовою, демократичною, соціальною державою (ст. 1). Це передбачає конституційне тлумачення сутності соціальної держави через створення системи соціальної безпеки громадян, забезпечення необхідних умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина. А змістовне значення спрямованості функціонування соціальної держави та визнання нею відповідних публічних прав людини і громадянина передбачають гарантовану Конституцією України відповідальність держави перед людиною за свою діяльність у соціальній сфері певного суспільства, яке формується під впливом формування глобального соціального суспільства та глобального інформаційного суспільства

Проте, в Україні модель соціальної політики знаходиться поки що в стані свого розвитку на шляху від патерналістської моделі соціалістично-тоталітарного зразка – до формування ринкової моделі соціальної політики під впливом глобальних та євроінтеграційних чинників. На чинному етапі української державності вона створюється на основі нав'язуваної Україні глобальними структурами ліберальної моделі, яка, на наше переконання, не повною мірою відповідає рівню соціально-економічного розвитку країни, ментальності та культурі українського народу і потребує свого змістовного і якісного уточнення [21; 22].

Використана література:

1. Агарков О. Принцип соціальної справедливості як основа методології соціально-політичного маркетингу [Текст] / О. Агарков // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. – №4. – С. 243-248.
2. Агарков О. Спрямованість соціальної політики як стратегія соціально-політичного маркетингу [Текст] / О. Агарков // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2011. – №2. – С. 79-83. .
3. Бебик В. Політологія: наука і навчальна дисципліна [Текст] / В. Бебик. – К.: Каравела, 2009. – 496 с.
4. Бебик В., Агарков О. Політичний менеджмент суб'єктів соціально-політичного маркетингу [Текст] / В. Бебик, О. Агарков // Політичний менеджмент. – 2011. – №6. – С. 3-11.
5. Волзер М. Безпека і добробут [Текст] / М. Волзер // Сучасна політична філософія: Антологія / [упоряд.: Я. Кіш]. – К.: Основи, 1998. – С. 486-523.
6. Конох М.С. Особа: право, свобода, відповідальність: [навч. посібник для студ. філос., політолог. та юрид. фак-в] [Текст] / М.С. Конох. – К.: Право, 1996. – 129 с.
7. Лукашева Е.А. Социальное государство и защита прав граждан в условиях рыночных отношений [Текст] / Е.А. Лукашева // Социальное государство и защита прав человека / [сб. ст. Рос. АН Ин-т гос-ва и права; отв. ред. Е.А. Лукашева]. – М.: ИГПАН, 1999 – С. 5-21.
8. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики [Текст] / А.Маслоу. – СПб.: Евразия, 1997. – 344 с.
9. Нозік Р. Розподільна справедливість [Текст] / Р. Нозік // Сучасна політична філософія: Антологія. – К.: Основи, 1998. – С. 239-276.
10. Политико-психологический словарь. – М.: Деловая книга, 2002. – 576 с.
11. Ролз Дж. Теория справедливости [Текст] / Дж. Ролз. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – 535 с.
12. Семигіна Т. В. Порівняльна соціальна політика: [навч. посіб.] [Текст] / Т. В.Семигіна – К.: МАУП, 2005. – 276 с.

13. Семигіна Т. В. Традиційні моделі соціальної політики в умовах глобалізації [Текст] / Т. В. Семигіна // Людина і політика. – 2004. – № 1. – С. 134-143.
14. Сіленко А. Генезис і сутність американської держави загального добробуту [Текст] / А. Сіленко // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 65-72.
15. Сіленко А. Соціальна політика та її пріоритети у перехідному суспільстві [Текст] / А. Сіленко // Людина і політика. – 2003. – № 1. – С. 118-128.
16. Скуратівський В. А. Принципи соціальної політики [Текст] / В. А. Скуратівський. – К.: Вид-во НАДУ, 1997. – 358 с.
17. Соловей Г. С. Поняття справедливості в універсалістській та партикуляристській етиці [Текст] / Г. С. Соловей // Практична філософія. – 2006. – № 3. – С. 146-153.
18. Удовиченко В. П. Україна: Поиск модели социального государства [Текст] / В. П. Удовиченко. – К.: НАН Украины. Совет по изуч. производ. сил Украины, 1997. – 204 с.
19. Щенникова Л. В. Справедливость и добросовестность в гражданском праве России (несколько вопросов теории и практики) [Текст] / Л. В. Щенникова // Государство и право. – 1997. – № 6. – С. 119-121.
20. Халипов В. Власть. Основы кратологии [Текст] / О. Халипов. – М.: Луч, 1995. – 304 с.
21. Bebyk W. Polityczna prakseologia: teoria, metodologia, praktyka [Text] / W. Bebyk // Panstwo i prawo wobec wspolczesnych wyzwan. Teoria i filozofia panstwa i prawa oraz aksjologia demokracji i ochrony praw czlowieka. Ksiega jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni. – Torun, 2012. – S. 139-147.
22. Deutsch K. W. The Nerves of Government. Models of Political Communication and Control. – N. Y.: The Free Press, 1963. – 176 p.

Мякушко Н. С. *Теоретические основы исследования социальной политики в современных условиях*

В статье рассматриваются теоретические основы социальной политики в условиях глобализации. Анализируются понятие социальное государство, социальная политика и социальная справедливость с точки зрения науки и массового сознания. Исследуется связь понятий социальная справедливость и социально-политический маркетинг в социальных государствах. Определяется роль социальной политики как стратегии социально-политического маркетинга в функционировании современных социальных государств. Анализируются особенности социально-политического маркетинга в формировании социальной политики и социального государства в условиях глобализации. Рассматриваются модели социальной политики государства в условиях глобализации.

Ключевые слова: социальная справедливость, социальная держава, социальная политика, модель социальной политики.

Mjakushko N. *Theoretical Bases Of Research Of A Social Policy In Modern Conditions*

The article deals with theoretical foundations of social policy in the context of globalization. Analyzes the concepts of social state, social policy and social justice in terms of science and public consciousness. We study the relationship concepts social state, social justice and socio-political marketing in social states.

The role of social policy as a strategy for social and political marketing in the functioning of modern welfare states. Specific features of the socio-political marketing in shaping social policy and social state under globalization. The models of social policy in the context of globalization.

Keywords: social justice, social state, social policy, social policy model.